

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING ONA TILI DARSLARIDA QO‘LLANILADIGAN
SAMARALI METODLAR****Abduraxmonova Nigoraxon Akramjon qizi**

Qo‘qon universiteti o‘qituvchisi,

Otajonova Zahroxon Baxtiyorjon qizi

Qo‘qon universiteti talabasi

Annotatsiya: Maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ona tili darsida dam olish daqiqasini o‘tqizishdagi ijodkorligi, o‘quvchilar faoliyati, dars samaradorligini oshirish usullari va yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Metod, didaktika, interfaol, interaktiv, ta‘lim, bilim, rag‘batlantirish metodlari, enerjazerlar, grafik tashkil etuvchi metodlar, didaktik o‘yinlar, tezkor fikrlash, so‘z boyligini oshiruvchi metodlar.

Hozirgi davrda ta‘lim jarayonida o‘qitishning yangi, zamonaviy metodlari barcha maktablarda keng qo‘llanilmoqda. Ta‘limda bu kabi metodlarni qo‘llash o‘qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keldi. Ta‘lim jarayonida har bir darsning didaktik vazifasiga mos ravishda metodlardan foydalanish maqsad muvofiq sanaladi.

An‘anaviy dars shaklini o‘zgartirmagan holda, uni barcha o‘quvchilar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish ta‘lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajasining ko‘tarilishiga olib keladi. Ta‘limning samaradorligini oshirishda o‘qituvchidan dars jarayonini oqilona tashkil qilinish, ta‘lim oluvchilarning ya‘ni o‘quvchilarning qiziqishini orttirish, ularning dars davomidagi faolligini muttasil rag‘batlantirib turish, o‘quv materialini kichik-kichik bo‘laklarga bo‘lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahsmunozara, muammoli vaziyat, yo‘naltiruvchi matn, loyiha, rolli o‘yinlar kabi metodlarni qo‘llash va o‘quvchilarning amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi. Bu kabi metodlarni interfaol yoki interaktiv metodlar deb ham ataladi. Bundan tashqari dars jarayonida har xil metodlardan foydalanish o‘qituvchini izlanishga va o‘quvchini o‘z ustida ishlashga, erkin fikrlashga undaydi. Metod shunday tanlanishi kerakki unda o‘quvchi o‘zini erkin tuta olishi, fikrlarini ravon aytishi, mavzuni juda yaxshi o‘zlashtirilishi lozimligi muhim ahamiyatga ega. Ma‘lumki, hozirgi kunda interfaol metodlarning yuzdan ortiq turi mavjud bo‘lib, ularning aksariyati tajriba-sinovdan o‘tib, yaxshi natija bergan.

Keng qo‘llaniladigan usullar – «Klaster», «Aqliy hujum», «Davom ettir», «Taqdimot», «Muammoli vaziyat» kabilardan foydalanib, darsda samarali natijalarga erishish mumkin. Darsning o‘tilgan mavzuni so‘rash qismida «Sinkveyn», «Teskari test», «Aql charxi» metodlarini, yangi mavzuni tushuntirish qismida «Insert», «Pinbord», «Zinama-zina», «Bumerang» texnologiyalarini, mavzuni mustahkamlash qismida «Venn diagrammasi», «Baliq skeleti», «Nima uchun? », «Qanday? », «Konseptual jadval», «Nilufar guli» kabi grafik tashkil etuvchilar hamda «Tushunchalar tahlili», «T-jadval», «Rezyume», «Kungaboqar», «Charxpalak» metodlarini, uyga vazifa berishda «FSMU», «Klaster», «Bo‘g‘inlar zanjiri», «BBB» kabi metodlarini qo‘llash dars samaradorligini ta‘minlab, o‘quvchilarning bilimini oshirishga yordam beradi. Ona tili darslarida

ham yuqorida sanab o‘tilgan interfaol metodlardan tashqari «Ha... yo‘q», «Ta‘rif egasini top», «Men kimman?», «Domino», «Beshinchisi (oltinchisi, yettinchisi ...) ortiqcha», «Sirli sandiqcha metodi», «Harfni his qilish» metodlari kabi didaktik o‘yinlardan foydalanish mumkin. O‘yin vaqtida o‘quvchilar o‘zini erkin tutadi, bilimni namoyon etgisi keladi.

Natijada o‘quvchida ishonch, qat‘iyat, qiziqish paydo bo‘ladi. Munozaraga kirishishni, fikrini asoslashga odatlanadi. Bunda o‘quvchilarning yoshi, bilim darajasi inobatga olinishi karur. O‘quvchilarga har darsda bir xil dars o‘tish ularning zerikishiga olib keladi va mavzuga bo‘lgan e‘tiborini pasaytiradi. Bunday holatlarning oldini olish uchun dars mashg‘ulotlari jarayonida dam olish daqiqalarini o‘tkazishda turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish o‘quvchilarning diqqatini oshiradi.

Masalan o‘quvchilarga «Bo‘g‘in» mavzusini o‘tayotgan o‘qituvchi «Bo‘g‘inlar zanjiri» metodidan foydalanishi mumkin. Bunda birinchi aytilgan so‘zning oxirgi bo‘g‘ini keying so‘zning birinchi bo‘g‘iniga to‘g‘ri kelishi kerak bo‘ladi. Namuna: maktab – tabrik; rassom – somsa va shunday davom etadi. Bu metoddan o‘quvchilarda o‘tilayotgan yangi mavzuni mustahkamlash bilan birga ularning tezkor fikrlashlari va so‘z boyligini aniqlash maqsadida ham foydalansa bo‘ladi.

«Sirli sandiqcha» metodi. Sirli sandiqcha metodi ham o‘quvchining mantiqiy fikrlashini shakllantirishga yordam beradi. Ushbu metoddan foydalanish uchun o‘quvchilar guruhlariga bo‘linadi. O‘qituvchi doskaga 4 ta mavzu nomini yozib, ular haqida hech qanday ma‘lumot yozmaydi. Masalan, So‘z turkumlari mavzusi o‘tilganda Ot, Sifat, Son, Fe‘l kabi. Sirli sandiqchada esa so‘z turkumlariga oid ma‘lumotlar, misollar yozilgan bo‘ladi. O‘quvchilar bu ma‘lumotlar qaysi so‘z turkumiga tegishli bo‘lsa qog‘ozni shu so‘z turkumi tagiga qo‘yib boradi. O‘quvchilar topshiriqni bajarib bo‘lgandan so‘ng o‘qituvchi bajarilgan ishni tahlil qiladi va rag‘bat kartochkalarini beradi. Eng ko‘p rag‘bat kartochkasi to‘plagan guruh g‘olib bo‘ladi.

«Harfni his qilish» metodi. «Harfni yoki so‘zni his qilish» metodida o‘quvchilar tik turgan holatda bo‘ladi. Eng oxirida turgan o‘quvchi orqasiga o‘qituvchi tomonidan ruchkaning orqa tomoni bilan harf yoki so‘z yozadi. Keyingi o‘quvchi oldingi o‘quvchi orqasiga yozadi va shu tariqa davom etadi. Birinchi partadagi o‘quvchi o‘zining orqasiga yozilgan harfni his qilib sinf yozuv taxtasiga kelib yozadi. Bu metodni ko‘pincha harf shaklida 4-5 sinf o‘quvchilarida qo‘llash mumkin, balki 5-6 sinf o‘quvchilariga ikki uch harfli so‘z shaklida ham qo‘llash mumkin. Bu metodni kichik yoshdagi o‘quvchilarga darslarda dam olish daqiqasi sifatida qo‘llash mumkin. Darslarda bu kabi enerjyazer metodlarni qo‘llash o‘quvchilarning faolligini oshirishda katta ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion metodlar o‘quvchilarning savodxon bo‘lishiga, o‘qituvchining o‘zi ustida ishlashiga, dars samaradorligini oshirishga, o‘quvchilarning yangi qobiliyatlarini namoyon qilishga yordam beradi. Dars va dam olish daqiqasi davomida shu va shu kabi metodlardan foydalanish o‘tilgan mavzuni takrorlash va yangi mavzuni o‘zlashtirishga katta yordam beradi. Dars jarayonida o‘quvchilarning diqqatini mavzuga qaratishda shubhasiz o‘zining samarasini ko‘rsatadi. Yuqorida keltirilgan interfaol metodlarni ona tili va boshqa darslarda ham qo‘llash natijasida o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishga, o‘zlarining fikrini erkin bayon eta olishga, atrofidagilarning fikrlarini hurmat qilishga, o‘zining nuqtayi nazarini himoya qila olish qobiliyatlarini rivojlantirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati:

1. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208–211. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>
1. Abduraxmonova, N. A. qizi. "BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA". *Educational Research in Universal Sciences*, vol. 2, no. 12, Dec. 2023, pp. 208-11, <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>.
2. Nigoraxon, A., & Mohlaroy, A. (2024). BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA O‘QUVCHILAR IJODIY FOALIYATINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 83-87.
3. Nigoraxon, Abduraxmonova, and Alijonova Mohlaroy. "BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA O‘QUVCHILAR IJODIY FOALIYATINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI." *Yosh Tadqiqotchi Jurnal* 3.1 (2024): 83-87.
4. Madinabonu Shuxratjon qizi, & Esonaliyeva Guluzra Komiljonova. (2023). INSON QADRI VA BARKAMOL AVLOD SHAKLLANISHIDA PEDAGOGIKANING O‘RNI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 788–789. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.717>
5. Komiljonova, G. N. qizi. (2023). FANLARARO BOG‘LANISH ASOSIDA BOSHLANG‘ICH TA‘LIMNI AMALGA OSHIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 198–201. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5505>
6. Diyoraxon, S., & Komiljonova, G. (2023). BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA CHET EL O‘QUVCHILARINI BAHOLASH MEZONI VA SAMARALI TAQDIRLASH. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 783-785.
7. Abdullaxo‘jayev, A. J. (2024). IS‘HOQXON TO‘RA IBRAT FAOLIYATIGA IJTIMOIIY-FALSAFIY NAZAR. Interpretation and researches.
8. Shahnoza, I., & Ikromjonovna, J. S. (2023). BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLARNING O‘RNI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 806-808.
9. Bohodirovna, S. G., & Usmanova, H. (2022, January). MODEL OF INNOVATIVE STRATEGY ON THE BASIS OF VARIATIVE APPROACH TO PRESCHOOL EDUCATION. In *Conference Zone* (pp. 197-199).
- Bohodirovna, Sanginova Gulnoza, and H. Usmanova. "MODEL OF INNOVATIVE STRATEGY ON THE BASIS OF VARIATIVE APPROACH TO PRESCHOOL EDUCATION." *Conference Zone*. 2022.
10. Raxmatovna, J. R. A., & Athambojevna, V. N. (2023). BOSHLANG‘ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASHGAN DARS BERISHNING ZAMONAVIY METODLARI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 651-652.
11. Ганиева, М. А., and Д. М. Файзуллаева. "Кейс-стади ўқитишнинг педагогик технологиялари тўплами/Мет. қўлл. "Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида инновацион технологиялар" сериясидан." *Т.: ТДИУ 95* (2013).

12. Ганиева, М. А., & Файзуллаева, Д. М. (2013). Кейс-стади ўқитишнинг педагогик технологиялари тўплами/Мет. қўлл.“Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида инновацион технологиялар” сериясидан. Т.: ТДИУ, 95.
13. Khojamatova, K. M. (2023). Social Relations and Social Development of Personality In the System Of Preschool Education. International Journal of Formal Education, 2(10), 37-42.
14. Davlatova, S. T., & Abdullayeva, F. S. qizi. (2023). BOLALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASIGA OID OTA-ONALARNING QARASHLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(16), 819–823. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5105>
15. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 9-13.
16. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O 'QISH SAVODXONLIGINI O 'RGANISH (PIRLS). Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 14-17.